

Кірсенко М. В.

ІСТОРІЯ В НАС І МИ В ІСТОРІЇ: РОЗРАХУНКИ, ПРОРАХУНКИ, АКТИВИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті засновник кафедри історії в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» професор Михайло Кірсенко розповідає про часи становлення підрозділу і його перспективні плани.

Ключові слова: Києво-Могилянська академія, кафедра історії, міжнародні контакти, співпраця, перспективи.

Здрастуйте, бабо Історіє, вічна най-
мичко тітки Політики,
Залоскотана попід пахвами джигу-
нами-істориками...
Ти згодувала мовчанням наймов-
чазніший в світі народ.

Іван Драч

Ми знову є. Ми – пізні. Найпізніші.
Що наростили з худеньких матерів
В саду порубанім...

Микола Вінграновський

Нещодавно кафедра історії в Києво-Могилянській академії відзначила двадцять років існування. Це підстава не на бучні святкування, а на роздуми, що і чому пощастило або не поталанило зробити та як користати надалі з набутого позитивного і негативного досвіду. Малюки бачать далі, якщо стоять на плечах велетнів. Хто забув попередників, того забудуть наступники. Вдячно згадаймо дбайливих і вимогливих професорів, що у скрутні плекали смак фаху. Єдиний безпартійний історик у Київському університеті імені Тараса Шевченка, германіст і болгарист Віктор Жебокрицький заснував там кафедру міжнародних відносин і в час лютих цькувань виключно вживав лише українську мову навіть у Москві. Зазнала утисків дослідниця міст і пам'яток Олена Компан, вірна друзям-дисидентам. Знавець аграрної історії Франції й України, керівниця кафедри Середніх віків (і Давнього світу, етнографії, південних і західних слов'ян) Валентина Маркіна виховала чимало медієвістів і славістів. Сприяли дослідник чехословацької політики, декан історичного факультету Анатолій Кізченко, а з Москви – знавець Югославії, нащадок розкуркулених селян Віктор Карасьов. Дімка Дімчева-Вірчева з Софії уклала з нами бібліографію балканістики. Кількадесят років тому в своєму помеш-

канні на Русанівці подружжя елліністів Андрій Білецький і Тетяна Чернишова заізнали Тетяну Балабушевич і автора цих рядків зі Стівеном Баталденом. Одружений з кашубкою американський норвежець вивчав Македонію і греків-кліриків України XIX ст. На Контрактовому майдані перед руїнами Гостинного Двору гість поглянув на Військово-морське політичне училище і порадив нам готувати кафедру історії в цих стінах, де незабаром постане Могилянська Академія. (За двадцять років ми зустріли Стіва у Сіетлі на Тихому океані й працювали разом в Аризоні).

Американці вважають імперією потужну державу зі всесвітнім впливом, а європейці – конгломерат колоній із виразною метрополією. Сконали мультинаціональні утвори Югославія і Чехословаччина. В радикальних змінах Європа простує від імперій до національних держав і самобутніх регіонів. Реалістично чи містично, моделлю України з її вадами і чеснотами, хибами і здобутками є Києво-Могилянська академія. Завдяки протекторові Леоніду Кравчукові вона в реституції набула давні й нові споруди на своїх теренах. Чимало зробив В'ячеслав Брюховецький, її перший світський ректор після духовних керівників XVII–XIX ст. Кількасот років тому ренесансний митрополит Петро Могила впровадив латину в православну освіту. Нині англо-український білінгвізм дає змогу природно почуватися в Європі, яка відроджує місцеві говірки, але послуговується національними і міжнародною мовою. Ретрогради пнуться зі шкіри, аби загальмувати відродження і вивчення мов. Та україніст мусить принаймні розуміти німецьку і польську, а європеїст – італійську і французьку мови, медієвіст – грецьку і латину, орієнталіст – тріади (арабська–перська–турецька, китайська–японська–монгольська, хінді–бенгалі–тамілі, в Латинській Америці – іспанську, португальську і кечуа, в Африці – суахілі). Перекладачів історія рятуює з ганьби (на кшталт Вайтмаунтинської бит-

ви замість Білої Гори і Кролівця замість Кенігсбергу). Ономастика, топоніміка, гідронімія допомагають історикам збагнути етногенез і міграції. Міждисциплінарна координація конче необхідна сучасній школі.

Гуманістика синхронізує розгляд подій у контексті цивілізацій. Адже всі феномени України мали аналоги в Європі, за винятком Голодомору, наслідки якого досі даються взнаки. Богдан Хмельницький був сучасником Кромвеля і Мазаріні. Професори Йонас Басанавічюс, Вудро Вільсон, Михайло Грушевський, Томаш Гарик Масарик, Павло Мілюков з різним успіхом формували мапу Європи. Головний отаман Симон Петлюра не зневірився після поразки, а його союзник маршал Юзеф Пілсудський не спочив на лаврах. Нема суперечності між відчуттям краю (*Lands patriotismus*) і народу (*Volkspatriotismus*). Історики у Львові знають Галичину і Польщу, в Ужгороді – Закарпаття й Угорщину, в Чернівцях – Буковину і Румунію, в Одесі – Причорномор'я, в Криму – тюрків, у Харкові – Слобожанщину і Росію. А столичний університет у добу глобалізації мусить поряд із вивченням Європи закласти принаймні основи орієнталістики й американістики. Пропедевтика дає студентам фактографію в детермінізмі локальної, національної, світової взаємозалежності. Бакалаври потребують знання історіографії, джерелознавства, архівознавства, археології, етнології, палеографії, сфрагістики, нумізматики, боністики, понад півсотні спеціальних наук. Магістранти подужають аналітичну історіософію і спеціалізуються у вузких галузях. Справжні філософи і політологи вивчали історію, адже в гоєнні хвороб лікарям потрібний діагноз батьків. Юристи потребують історії держави і права, а дипломати – міжнародних відносин. Історикам корисні політика і юриспруденція. В самоізоляції, без міжвідомчої взаємодії ланок навчальний заклад здатний готувати в найкращому разі виконавців-клерків.

Керівництво Києво-Могилянської академії не одразу передбачало формування кафедри історії. Допомогло тодішнє Міністерство освіти України. Засновником кафедри став автор цієї статті за підтримки грона фахівців з Київського університету й Академії Наук. Директор Інституту українознавства у Львові академік Ярослав Ісаєвич розпочав тут лекції з вітчизняної історії, запропонував кілька магістерських курсів. Сприяв Ярослав Дашкевич з Інституту української археографії та джерелознавства. Знаний експерт з соціально-економічної історії, політичної географії й картографії Тетяна Балабушевич започаткувала в Україні порівняльну історію цивілізацій та історію Східно-

Центральної Європи. Археолог Михайло Брайчевський вивчав витоки Русі, викривав фальсифікації злуки України з Московією. Його екскурсії Подолом виховували, а «Вступ до історичної науки» став першою книжкою, яку видала Києво-Могилянська академія. Історик козацтва і декан факультету гуманітарних наук Віталій Щербак був головою, а дослідник опору тоталітаризмові Олег Бажан – вченим секретарем спеціалізованої ради з захисту дисертацій з вітчизняної та всесвітньої історії, яку донедавна мала Києво-Могилянська академія. Костянтин Гломозда почав читати лекції з військової історії та спеціальні історичні дисципліни. Заступник директора Інституту історії України Національної Академії Наук України Станіслав Кульчицький запровадив вивчення економічної історії Східно-Центральної Європи. Владислав Верстюк викладав курси про Українську революцію і визвольні змагання, а Владислав Гриневич – про Другу світову війну. Галина Денисенко принесла своє знання пам'яток, Олена Дзюба – братських шкіл, а Борис Захарчук (нині посол) – кордонів. Угорець Бела Лукач почав тут викладати українською мовою. Архівіст Тетяна Люта консультувала з геральдики і генеалогії. Науковець Софії Київської Надія Нікітенко виховувала візантиністів, а знавець Ганзи Наталя Подаляк – медієвістів. Володимир Попик (директор Інституту біографічних досліджень, перший заступник генерального директора Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського) викладав Галицький П'ємонт, а Олекса Толочко (нині член-кореспондент НАН України) – Давню Русь. Елеонора Кучменко з Педагогічного університету писала з політики і культури. Філолог-латиніст і архівіст Наталя Яковенко почала читати «Вступ до історії» (а потім видавати «Український гуманітарний огляд»). До покоління ветеранів кафедри належали також Марина Болгарова, археолог Надія Довженко, богемістка та елліністка Олена Третьякова.

З нами працювали психолог Володимир Полтавець, літературознавець Володимир Житник, засновниця бібліотеки Академії Тетяна Горбаченко, філософи Вілен Горський і Валентин Гусев, соціологи Валерій Хмелько і Володимир Паніото, політолог Олександр Дем'янчук, правник Мирослава Антонович. Пліч-о-пліч взаємодіяли колеги з Америки і Західної Європи. Ольга Андрієвська з Канади потім очолила кафедру в Тренті. Ірландець з Небраски Біл Глісон читав історію Росії в Петербурзі, а історію України – в Інституті закордонної служби в Арлінгтоні, створив філію фундації Фулбрайт у Києві, координував вивчення Євразії в Державному Департаменті США. Історик жіноцтва Марта Богачевська-Хом'як з Ва-

шингтона стала директоркою Фулбрайт-України. Черокі Джим Мейс був найкращим знавцем Голодомору. Роман Онуфрійчук вів курс із релігій. Ширшали зв'язки в діаспорі (Тарас Кузьо, Марк фон Хаген, Роман Шпорлюк). З Праги донька просвітника Олеса Сірополко і з Парижа Ніна Феденко з родини соціал-демократів передали архіви до Києва. Ладні були сприяти посли України Віктор Батюк, Антон Бутейко, Микола Балтажі, Сергій Боровик, Володимир Василенко, Андрій Веселовський, Юрій Гончарук, Андрій Дешиця, Ігор Долгов, Наталя Зарудна, Павло Кир'яков, Юрій Костенко, Юрій Кочубей, Микола Кулінич, Олександр Купчишин, Іван Майдан, Олександр Майданик, Микола Маймескул, Віктор Маштабей, Віктор Нагайчук, Володимир Огризко, Віктор Пащук, Анатоль Пономаренко, Ігор Сагач, Юрій Сергєєв, Борис Тарасюк, Володимир Хандогій, Ігор Харченко, Василь Химинець, Олександр Цветков, Рауль Чілачава, Олег Шамшур, інші дипломати. Керівниця Східноєвропейського інституту розвитку Мрідула Гош готова була розпочати заняття з історії, культури і політики Південної Азії, Далекого Сходу, Африки.

Діяльністю кафедри зацікавилися фундації Стефана Баторія і Фридриха Еберта, «Наука і політика» в Ебенгаузені біля Мюнхена (нині в Берліні), Протестантський інститут міждисциплінарних досліджень у Гейдельберзі. Герой Варшавського повстання, директор Інституту Східно-Центральної Європи в Любліні Єжи Клочовський повіз нас із ректором Брюховецьким у Лілль (Віль-Нев д'Аск) у Фландрії на оглядини до ЮНЕСКО. Даніель Бовуа з Сорбони, Аркадій Жуковський з Наукового товариства імені Шевченка, Ярослава Йосипишин з Бібліотеки Петлюри надали контакти в Парижі. Польський інститут на острові Сен-Луї зібрав Дідушицьких, Жевуських, Замойських, Потоцьких, Радзивілів. Комітет допомоги студентам (Марко Бойцун) запросив потойбіч Ла-Маншу. Союз українців у Великій Британії (Святослав Фостун), видавці з Ліверпул-Роуд, Спілка вчителів і вихователів (Богдан Марченко), гетьманці й дивізійники гостили нас у Лейстері, Ворику, Стретфорд-на-Ейвоні. Девид Сондерс у Ньюкаслі вивчав вплив України на політику і культуру Росії. Ми брали участь у веденні семінарів на факультеті славистичних і східноєвропейських досліджень, що його Роберт Сітон-Вотсон (псевдонім Скотус Віатор) колись заснував у Лондонському університеті. Координатор вивчення України і Білорусі Джим Дінглі привіз директора цієї школи Майкла Бранча до Могилянської Академії. У консерваторів в Оксфордї нас зустрів син останнього цесаря Отто

фон Габсбург-Лотаринген з Європарламенту, який сприяв відкриттю кордону Австрії з Угорщиною і крахові Берлінського муру. На фінансованій з британського Міністерства оборони кафедрі воєнних досліджень Кінгс Коледж під гаслом «Вивчаймо війни, щоб їх не було» державний міністр Майкл Рівкін оповів про стратегію Сполученого Королівства, а засновник відомства оборони Литви Одрис Буткявічус – про Балтію. Шлях проліг до Палати Громад, Форін Офіс, Академії Сандхерсту, Імперського воєнного музею в Лондоні, Національного морського музею в Гринвічі. Це відповідало зацікавленням могилянців. Керівник кафедри політології на факультеті соціальних наук Карлового університету Рудольф Кучера запросив викладати історію України в Празі. Німець із Судет (Крконош), співробітник кардинала-мученика Йосипа Сліпого, теолог-полілот зі Штутгарта Роланд Піч запросив до оселі Чеської Академії в Ліблиці, град Славниковичів. Редакторка часопису «Пороги» Лідія Затовканюк-Райчинець з Української ініціативи в Чеській республіці оповіла могилянцям про Вільний університет, українські гімназії і музей в міжвоєнній Празі. В Подебрадах тоді була Українська Господарча Академія, а пам'ятник гуситові-королю Їржі, який помер в один рік із останнім київським князем Олельком, містить жменьку землі Зборова, де розпочала бої чехословацька бригада. Некрополь Ольшани в Празі має ділянку, а цвинтар Клок біля Подебрад – куточок українців.

Кафедра в 1992–1996 рр. вела понад тридцять предметів, що стосувалися історії Сходу й античності, Середньовіччя і Ренесансу, Просвітництва і Нової доби; Новітньої Європи; історії України (був її стислий курс для інших факультетів); історії і культури Східно-Центральної Європи; історіософії; історичної географії і демографії; міжнародних відносин; соціальної стратифікації; спеціальних історичних дисциплін; символіки й атрибутики; суспільства і ментальності Гетьманату; дисидентства в Україні; комуністичної розбудови; України в очах Європи; Визвольних Змагань; історії Криму; Галицького П'ємонту; України в добу Бароко; історіографії; історії Візантії та Османів; історичної картографії; економічної історії; етнології; Розстріляного Відродження; історії жіноцтва; історії єврейства. Англійською мовою викладали сім курсів: «Позаєвропейська історія»; «Друга світова війна»; «Ренесанс в Англії та Італії»; «Політична історія Заходу» тощо. Мали запровадити ще тридцять предметів: історію Росії та Радянського Союзу, Тропічної Африки, Далекого Сходу, Південної Азії, ісламського світу, США і Канади, Латинської Америки, Кавказу, Скандина-

вії, побуту, архітектури й образотворчих мистецтв, міського устрою, військової справи, меншин, діаспори; історію в белетристиці; архівознавство, джерелознавство, топоніміку, антропологію, палеографію, епіграфіку, вексилологію, геральдику, сфрагістику, боністику, нумізматику, генеалогію, мемуаристику, медальєрику, дипломатику; давні мови. Після бакалаврського циклу на черзі поставив магістеріум. Було захищено декілька дисертацій. Десятеро колег здобули ступінь доктора історичних наук. Академія могла одержати підтримку з Брюсселя, Ватикану, Женеви і Страсбурга. Кафедра консультувала урядові установи, політиків і дипломатів, виконувала комплексні дослідження на тему «Східно-Центральна Європа як геополітична реальність і об'єкт історії».

Могиллянська кафедра історії застосувала досвід партнерів у кількадесяти країнах, розробила власну концепцію і залежно від аудиторії – різні варіанти оригінальних програм історії західної цивілізації від давніх-давен до сьогодення, Східно-Центральної Європи та інших предметів, яких доти Україна не мала. Розглядали Річ Посполиту обох націй, Австро-Угорщину, Османську і Російську імперії, Радянський Союз, яким належали наші землі. Набули розголосу курси з історії Габсбурзької монархії та її наступниць-лімітрофів, формування націй і державотворення. Було затверджено першу в Україні магістерську програму з історії, розпочато сертифікатну програму з дипломатії. Впродовж кількох років акредитовані в Києві посли багатьох держав читали лекції з курсу «Україна в Європі». Вималювалися реальні перспективи розгортання престижної наукової школи порівняльної історії. Та українці подеколи надто ідеалізують самозваних гетьманів, що виявляються мізерними зрадниками. Заздрощі й ревності другого ректора і купки жалюгідних нікчем-посіпак занаптали ці задуми і підтягли нашу довіру. Студенти прохали не кидати їх і казали, що забуто кривдників філософа, який стоїть у бронзі на майдані. Кафедру очолив отець-професор Юрій Мицик, розпитав про плани і намагався зберегти наш гурт. Тоталітаризм безтямно нищив, а нині не ріжуть курку, якій доводиться класти золоті яйця в інший кошик. Попит надолужує порожнечу. На прохання міністра закордонних справ Геннадія Удовенка кільканадцятьох могиллянців утворили кафедру зовнішньої політики, тоді одну з двох (поряд із кафедрою іноземних мов) у Дипломатичній Академії України. Засновник Українського інституту в Гарварді та Інституту сходознавства в Києві Омелян Прицак радив нам діяти потойбіч Атлантики, позаяк «несть пророка в своїм отечестві», а на заклик

Брюховецького казати українською пожартував: «Немає prophet'a in patria sua». Посол Вільям Грін Міллер пропонував обирати якийсь університет США. Директорка центру вивчення Росії та Східної Європи в Канзасі Марія Карлсон залучила до Американської асоціації слов'янознавства, а Валерій Шехтер з Техасу – до Ель-Пасо на кордоні з Мексикою. Коледж Вільяма Джувела в Ліберті, осередок Гарі Трумена в Індепенденс, з'їзд славістів у Сент-Луїсі вели до Міссурі. Найкращі умови дали директор Інституту Кенна-на Блейр Рубл з заступницею Ненсі Попсон в Центрі міжнародних обмінів імені Вудро Вільсона у будинку Рональда Рейгана, другий завбільшки споруді Вашингтона. Урбаніст Рубл вивчав етнічну еволюцію Києва. Керівник програм вивчення Холодної війни Христіан Остерман приїздив до Києво-Могиллянської академії.

Корисною була участь у делегації України на 57 сесії Генеральної Асамблеї ООН. Після відвідин папи Івана Павла II у Кастель-Гандольфо ми допомогли Олександрові Гауке-Ліговському, що заснував Інститут Томи Аквіната в Києві (філія римського університету Ангелікум). Інший домініканець Марек Пеньковський рушив до Америки. Зустріч з Єжи Гедройцем у редакції «Культури» в Мезон-Лафіт біля Парижа познайомила нас із Богданом Осадчуком з Вільного університету в Берліні. Дещо з нашої діяльності зацікавило інституту Люксембургу (Арман Клессе), Стокгольма (Лена Єнсен) і Упсали (Лі Бйоркман-Бенігсен), університети в Гамбурзі й Утрехті. З нами співпрацювали посли Польщі (Єжи Бар, Марек Зюлковський, Яцек Ключковський), Словаччини (Василь Гривня) і Чеської Республіки (Павел Маша, Йозеф Врабець, Карел Штіндл, Ярослав Башта), Польський інститут (Ярослав Годун) і Чеський центр (Дагмар Остранська) у Києві. Відгукнулася Ганна Северинсен, що вела з Європи моніторинг України. Професор у Бельгії, а потім посол Польщі в Парижі Єжи Лукашевський у палаці на вулиці Талейрана порадив узяти участь у русі Пан-Європи, який колись заснував граф Рихард Куденгоф-Калергі, нащадок цісарського намісника Чехії від дружини-японки. В Женеві рух відновили сини співзасновників Марко Понсо і Андре Пулен, ерцгерцог Карл з Відня і небайдужа до України графиня Валбурга Дуглас зі Швеції. Отто Габсбург ладен був відвідати Києво-Могиллянську академію. Книжки для Академії віз вуйко Пулена зі Спільки українських комбатантів Франції. Адольфо Морганті (з роду Марескалкі, друга Данте Аліґ'єрі) з «Європи-Італії» запросив до республіки Сан-Маріно, а видавець «Збагнення» (Comprendre) Мішель Кампаньола-Був'є – в Європейське това-

риство культури на Сан-Джорджо у Венеції. Тетяна Балабушевич працювала в Консорціумі зі Східної Європи на Південному Заході США з Багалденом, а в русі Пан-Європи у Швейцарії – з послом Євгеном Бершедою, привела двадцятьох впливових адміралів і генералів Пентагону до Києво-Могилянської академії. Перед істориками НаУКМА виступали послы Естонії, Угорщини, Єгипту, Нігерії, Південної Африки. Університет Йорк (Орест Субтельний) у Торонто та Парламент Канади в Оттаві навчали нас асиметричних відносин. Голова Індійського національного конгресу Соня Ганді запросила в Нью-Делі на сторіччя ненасильницького руху Сат'яграхи, а Дім Свободи – на сесію в Будапешт. Вільнюс і Копенгаген прохали знань про Україну. Конгреси в Берліні й Кракові додали досвіду Центральної Європи. Наші семінари в Раді Європи в Страсбурзі мали на меті оптимізувати викладання спільних процесів (наприклад, індустріалізації), суперечливих явищ національної та інтегрованої історії. Дечого вчили Західний інститут у Познані, фундація хрестителя Русі Володимира Великого (Володимир Мокрий) і «Діалог» у Вроцлаві (Артур Джевицький). Українсько-американський університет Вісконсин, вищі навчальні заклади Кракова, Торуні й Варшави запровадили наші лекції. Україніст Карлового університету Богдан Зілінський присилає аспірантів. Від контактів більшає контрактів.

Василь Симоненко дошкульно писав: «Здається, наче просите пощади В історії, що горда і німа, – Вона ж однак без вашої поради Вам вирок винесе сама. Вона словесні розметає шати, Каміння лжі пониже, мов бурав, Ви перед нею будете стояти Не в тогах слів – У трусиках зі справ». Де щия забулась, але спогади дають змогу увявити собі перші роки і підрунтя кафедри історії. Майже кожне речення можна розгорнути на окрему розповідь. Заслуговує на неї також доробок молодшого покоління колег. За нашими рекомендаціями чимало випускників влаштувалися відтоді в університети Європи й Америки. Поєднання здібностей і досвіду здатні відродити Україну, якщо

не змарнувати час і не розтринькати виплекані набутки і репутацію. Світовий уряд долає кризові негаразди, міцніє і примножує ресурси, з яких варто користати гідним закладам і осередкам на добробут загалу. Європейська школа порівняльної історії відбулася поза Академією, але шанси не втрачено. Отто фон Бісмарк влучно казав, що мудреці вчать з чужих, а дурні – з власних помилок, які вважав гіршими за злочин. Зозуля-підкидьок видзьобується в чужому кублі й виштовхує звідти на загибель пташенят; і соловейко годує прибуду, що здатна лише кувати, а не тьохкати.

Пам'ятаймо деякі прості речі. Учні люблять, потім судять і рідко вибачають, а тому не спинаймося. Дерімося барханом або кучугурою, бо ж інакше зісковзнемо додолу. Освітній осередок мусить знати докладно найближчу, а в загальних рисах – проміжну і віддалену перспективу. Найдорожчим є здоров'я, час і взаємини. З кількадесяти тисяч зустрічей добираємо друзів. Короля робить почет, без якого він голий, якщо висуває улюбленців. Не той козак, що переміг, а хто викрутився. Нехай воріженьки самі падають, де треба. Нічого не зроблено, доки не зроблено все, тож нам не загрожує самозаспокоєння. Замолоду навпомацки надibuємо, а потім із кожним кроком самотужки поступово, дедалі послідовніше пізнаємо, вивчаємо, досліджуємо, викладаємо, розуміємо, застосовуємо, шануємо і врешті творимо збагненню й досить передбачвану історію. Іронічна і саркастична вчителька (*magistra vitae*) Клію карає пиху бундючних невігласів зневагою за нехтування. Хто адекватно знає давнину, здатен дати собі раду в майбутті. Здатність поглузувати з себе наближає до Бога, який кепкує з доквілля щодня. Не захланні байстрюки-малороси, а українці-європейці мають підстави для обачного оптимізму, незважаючи на ворожі підступи і капості. Дещо знаємо і встигаємо (*Wir wissen von jedem und haben die Zeit*), тож гуртуймося і гартуймося, биймося і не биймося. Відчуваймо смак життя (*savoir vivre*), бо світ належить нам. Dixi.

M. Kirsenko

HISTORY IN US AND WE IN HISTORY: CALCULATIONS, MISCALCULATIONS, ACTIVES AND PERSPECTIVES

In this article, Professor Mykhailo Kirsenko, the founder of the History Department in Kyiv-Mohyla Academy, recalls the process of establishment of the Department and its perspective plans.

Keywords: Kyiv-Mohyla Academy, History Department, international contacts, collaboration, perspectives.

Матеріал надійшов 18.02.2013.